

KOZMA ERZSÉBET*

Az ötgenerációs Baán kohászdinasztia

Kevesen mondhatják el magukról, hogy őseikről annyi mindent tudnak, mint a Baán család. A kiterjedt rokon kapcsolatok között mindig akadt valaki, aki törődött az emlékekkel, óvta, őrizte történetüket, vagy gyűjtőmunkát végezve hatalmas családfát rajzolt meg az utódok számára.

Kezdjük például **Baán Veronikával**, aki 1826-ban született és sokáig ő őrizte azt a nemesi levelet, melyet nagyapja kapott a fejedelemtől. Ez az 1792-ből származó oklevél az első írott emlék a Csíkszentmártonból elindult és szétszéledt nagycsaládnak. Méltán tekinthetünk csodálattal arra a **Baán István** tanítóra is, aki 1864-ben született és több kötetben foglalta össze élete folyását, majd naplót vezetett, s terjedelmes elbeszélésekben számolt be az eseményekről. Az a két és fél kötet, ami megmaradt, olyan gyönyörű szép magyar stílusban szövődött, hogy szebben ma sem bíránk kifejezni érzelmeinket. Itt kell megemlíteni azt a **Baán Dénest**, aki 1921-ben született, s 1964-ben nekifogott a család tagjainak összeírásához, felkutatásához és egy kis füzetbe tömörítve összes ismereteivel együtt feljegyezte.

Kétszáz éves történetükben kitűnően nyomon követhetőek a történelmi, társadalmi változások: a nemesi címtől a polgárosodás felé vezető út, a mesterség, majd a műveltség és végül a tudományos ismereteket igénylő munkafolyamatok elsajátításáig. Szemünk előtt rajzolódik ki a reformkort, s később az 1948–49-es szabadságharc eszmeiségét hordozó felemelkedés vágya, az ipari forradalom begyűrűzésével járó technikai-technológiai haladás életpályát meghatározó hatása.

A családi legendárium szerint az erdélyi Csíkszentmártonban élt és vadászott az az ősapa, aki gyakran látta vendégül vadászatokon fejedelmét. Hatalmas erdejében fakitermeléssel foglalkozott, de emellett mindig az erdőt bújta, s különösen a medvéket kedvelte. Nemesi levelén két juharfa között ágaskodó medve látható. (Kiskunfélegyházán található egy ilyen oklevél.) Nagy családja, sok gyermeke volt, de külön ember lévén igen szigorúan nevelte őket. Csíkszeredára járatta a tanulni vágyókat, így jutott el az első, név és születés (1802) szerint ismert **Baán István** Szegedre a takácsmesterséget kitanulni. Állítólag igen vérmes volt és a nemesi címmel dacolva takács lett, sőt megszöktette egy takácsmester lányát, s Szegedig meg sem álltak. Ott műhelyt nyitottak, majd tovább szöttek Kiskunfélegyházára. Baán felesége, **Kalmár Erzsébet** 1830-ban adományozta mindkét nagyharangját a félegyházi kéttornyú templomnak, melyeken még ma is olvasható a neve: **Baán Istvánné**.

Gyermekeik közül Veronika volt a legidősebb, az ő férje 1848-ban, a szabadságharc alatt tűnt

* Dunaferri Rt. Gyártörténeti Gyűjtemény, 2400 Dunaújváros, Ságvári u. 1. 3/2.

el. A fiúk többnyire a takácmesterséget folytatták és Félegyházán maradtak. István fiuk 1838-ban született, s mint takács oly sokra vitte, hogy több segéddel dolgoztatott, bár ő szintúgy keményen dolgozott. Volt nagy szőlőjük, gyümölcsösük, így a vásárookra járva az abrosz, sajtruha, törülköző, ruhanemű – minden ami a szövőszékről kikerült – mellett kocsisámra hordták a finom termést. Félegyházán rendes elárúsító helyük volt, azonban gyakran tettek meg lovaskocsin hosszú utakat, egész éjjeleken át, a heti piacra vagy országos vásárra menve. Gyermekeik közül egyik sem vitte tovább a mesterséget: állomásfőnök, postafőnök, piarista tanár lett belőlük.

A legidősebb fiuk, Baán István, aki 1864-ben született Kiskunfélegyházán, így vallott naplójában a „pályaválasztásról”: *„Attól a naptól fogva, midőn a gymnasium IV.ik osztályáról szóló bizonyítványt a kezembe adták, ismét nagy változást éreztem egész lényemben, olyanformán, mint mikor ezelőtt 4 esztendővel feladtak a gymnáziumba. Akkor okosabbnak és jobbnak képzeltem magamat, mint voltam, most pedig mintha a bizonyítvánnyal vagy az ösztöndíjjal néhány évet is adtak volna koromhoz, sokkal idősebbnek éreztem magamat. Elképzeltem, hogy most azon a ponton állok, amidőn a diák nem valami, hanem egy nagy semmi, de olyan semmi, amelyből sok minden lehet. Szóval azon a ponton állottam, hogy életpályát kellett választanom... Végül aztán megkérdeztek: „No hát, mond meg igaz lelkedre, hogy mi szeretnél lenni? Tanító!” – vallotta Önéletleírásának V. kötetében. „Az apám is Pista volt, az öregapám is Pista volt, én is Pista vagyok – hasonlóképen az apám is takács volt, az öreg apám is az volt, s én is ugyanaz vagyok, de már ezen év (1876) közepe táján megszűntem Pista és takács lenni, hanem lettem István és más.”*

Oklevelét Orosházán szerezte, majd Miskolcra került segédtanítónak. Ott nősült meg, a helyi tanító lányát vette el feleségül. Onnan a gróf **Almási Dénes** birtokán levő tanyai iskolához került a gyulavári Dénesmajorba. Tizenkét esztendő múltán azonban a gyerekek növekedésével egyre jobban vágyott városi körülmények között élni. A család több tagja is igyekszik tanítói állást keresni számára, 1898 augusztusában aztán Félegyházán is és Diósgyőrben is lehetősége nyílt. Naplója szerint augusztus 31-én a Diósgyőrből érkezett sürgöny hatására másnap express kérvényt adott fel. A folyamodványára sógorától szinte naponta jött megerősítő jelzés, de ő csak a kinevezés megérkeztekor hitte el, hogy végre vágya valóban teljesült. Tanítványai sírva búcsúztak tőle, s az éppen elkészült új tanítói lakás sem bírta már itt tartani. Szeptember 17-étől hivatalosan a diósgyőri vasgyár iskolájának tanítója lett, ahonnan 1924-ben ment nyugdíjba. Aktívan vett részt a helyi dalárda, a kaszinó pezsgő életében.

Az 1. generáció

Tehát ezen a ponton kapcsolódik a kohászathoz a felmenő ág egyik része, s éppen ugyanerre az időszakra tehető a másik, majdani anyai ágon **Vancso Zsigmond** élete szakasza, akinek 1891. július 27-én Selmezbányán kelt kohász bizonyítványa tanúskodik az egyre szorosabbá váló kötődésről. Első munkahelye az akkor felépített diósgyőri új finomhengerműben volt, mint hengermester, művezető. Ugyanebben a hengerműben kezdett az 1951-ben született Baán István kohómérnökként 1975-ben. Akkor is még mindig hengermesteri irodának hívták a vezetői helyiséget.

A 2. generáció

A két család ága gyermekeiknél fonódott össze. **Baán Emil** (itt szakadt meg az István név egy emberöltőre), aki 1897-ben született Gyulaváriban és **Vancsó Valéria**, aki 1899-ben született Diósgyőr Vasgyár helymegnevezéssel, iskoláit már Miskolcon végezte, s a diósgyőri vasgyárban volt főtisztviselő. A Diósgyőr-vasgyári „Jó szerencse” dal és önképző kör háznagya és titkára lett. A körrel szép eredményeket értek el több nagyvárosban, s a családi krónika írója szerint ő volt az egyetlen, aki a munkásosztályhoz húzott.

A 3. generáció

Fiuk, **Baán István** 1923-ban született. Nem is volt kérdés, hogy kohásznak menjen, hiszen ötven méterre laktak a gyártól. Olyan iskolatársai voltak a miskolci Fráter György Gimnáziumban, mint a ma is élő **dr. Horváth Zoltán**, a Nehézipari Műszaki Egyetem nyugalmazott fémkohász

tanszékvezetője, **dr. Répási Gellért**, a Dunai Vasmű nyugalmazott műszaki igazgatója, vezérigazgató-helyettese, mindketten a műszaki tudományok doktorai, és még sorolhatnám. Baán 1941-ben érettségizett és 1945. május 9-én kapta meg kohómérnöki diplomáját a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdasági Tudományegyetem pecsétjével.

Mint kohászati ösztöndíjas, azonnal Diósgyőrbe ment. 1945-ben 10–15 mérnök maradt a kohászati üzemekben, így az érkező közel 37 fiatal főiskolai-egyetemi friss diplomásokat, feltöltve a káderállományt, bedobták a mélyvízbe, s acélműi-, hengereműi-, kovácsüzemi vezetők lettek. Őt martinacélműi üzemvezetőnek, majd gyáregységvezetőnek nevezték ki. Eközben bízták rá a martin acélmű rekonstrukcióját, még a dunapentelei építkezés előtt, a „Vas- és acél országa” jelszóval. A jóvátételi programot végre kellett hajtaniuk, nem volt mese. 1953-ban a politikai fordulat aztán módosította az addigi elképzeléseket, elmarasztalta az eredményeket, s „kiemelte” az addigi vezetőket „el a termelésből” címszóval. Így lettek főmérnökből vagy gyáregységvezetőből műszaki-fejlesztési osztályvezetők, főosztályvezetők, aztán újra főmérnökök. Baán 1957-től nyugdíjazásáig, 1983-ig a gyár fejlesztését, beruházásait vezette olyan szakemberekkel dolgozva együtt, mint **Weigl Ernő**, **Bárczi Béla**, **Sziklavári János** kiváló kohómérnökök. Műszaki tanácsadóként kinevelte utódját, az ifjabb nemzedék sokat tanult tőle. Nyugdíjasként lakóhelyén igyekezett a társadalmi életet felpezsdíteni. Újra alakította az „Új Bányamécs Baráti Kör”, az egykori bányatelep, Pereces hagyományainak felelevenítésére, a helyi közösségi élet felélénkítésére, minden korosztály, így a fiatalok szórakozási lehetőségeinek biztosítására is. Összekötve azzal a gondolattal, hogy a Perecesről elszármazókat összefogva, az összetartozás érzését növelje. Emellett **Kiszely Gyula** munkásságát folytatva, aki a Diósgyőri Vasgyár történetét 1945-ig feldolgozta és nemrégiben jelent meg könyve, az 1945 utáni időszak megírására kapott megbízást. A kötet jelentős része elkészült, a közeljövőben ez a munka is kiadásra kész.

Feleségének családja a Szilágyságból származik, de már a múlt században éltek őseik Perecesen. **Szilágyi Miklós** Nagybányán bányaiskolát végzett, még Trianon előtt, 1912-ben vonattal jött Magyarországra és itt maradt Perecesen. Geológusként tűzállóanyagot, vasércet keresett, szálított. A legjobb tűzállóanyagot a Pilis hegységben, míg Rudabányán vasércet talált és így Perecesen házat épített. Felmenői mind bányászok voltak.

A 4. generáció

Visszatérve a Baán családhoz, három gyermekük született (1950, 1951, 1952-ben). Mindannyian a miskolci egyetemen végeztek kohómérnök-ként. Az összes tanulmányi emlékérmét megszerezték, István a Valéta bizottság elnöke is lett. Diósgyőrben, 1975-ben ő zárta be a dédapja idejében megindult finomhengerművet mint üzemvezető-helyettes, az egyetemről kilépve az életbe. Majd a Szabványügyi Hivatalban dolgozott a kohászati osztályon, s 1993. decemberében, a hivatal megszűntével kohászati igazgatóként távozott. Ma a Dunaferri Dunai Vasmű műszaki fejlesztési igazgatóságának főmunkatársa.

Az 5. generáció

Hozzám pedig mindez úgy jutott el, hogy az elmúlt esztendőben rendezett **Kerpely Antal** kiállításához főiskolás hallgatókat kértem segítségül. Gondolván arra, hogy némi szakmatörténeti ismeretet kapnak ők, s fiatalos lendületükkel sikeresebbé teszik a tárlatot. Ekkor találkoztam azzal a legifjabb **Baán Istvánnal**, aki másodéves koházként azonnal felajánlotta, hogy Miskolc környékét bejárva, Kerpely emlékekről készítsünk fényképeket, esetleg tárgyi emlékekkel egészítve ki a készülő anyagot. Miskolcon, a selmeci emlékmúzeumban **dr. Horváth Zoltán** grúbenjében kitörő örömmel fedezte fel a nagyapja hasonmás grúbenjét, bányászgyenruháját, amely szintén több kiállításon szerepelt, s családi ereklyeként őrzik. Jelenleg édesapja örökébe lépve, a Valéta Bizottság elnöke a Dunaújvárosi Főiskolán.